

PRAKTIČNO ORIJENTISANE MASTER STUDIJE

**prof. dr Slobodan Milosavljević¹, prof.dr Ilija Ćosić²,
prof.dr Nenad Penezić², mr Bojan Lalić²**

¹Privredna komora Srbije, ²Fakultet tehničkih nauka,

1. SISTEM OBRAZOVANJA U REPUBLICI SRBIJI

Sistem obrazovanja u Republici Srbiji kreiran je po uzoru na mnoge Evropske i svetske akademske ambijente sa jasno razdvojenim akademskim/univerzitetskim i strukovnim-profesionalnim područjem. Vodeći se prilazom o potrebi kompatibilnosti studijskih programa sa institucijama u Evropskoj uniji regulative organizacije studija uokvirene su odlukama Bolonjskog procesa i Lisabonske konvencije.

Na akademskim studijama izvodi se akademski studijski program, koji osposobljava studente za razvoj i primenu naučnih, stručnih i umetničkih dostignuća. Na strukovnim studijama izvodi se strukovni studijski program, koji osposobljava studente za primenu znanja i veština potrebnih za uključivanje u radni proces.

Studije prvog stepena su:

- 1) osnovne akademske studije;
- 2) osnovne strukovne studije .

Studije drugog stepena su:

- 1) diplomatske akademske studije - master;
- 2) specijalističke strukovne studije;
- 3) specijalističke akademske studije.

Studije trećeg stepena su doktorske akademske studije.¹

Teoretski vrlo utemeljena podela koja zahteva čvrsto uporište u privredno identifikovanim potrebama za određenim zanimanjima i njihovoj podeli na profesionalno znanje (veštine i zanatski prilaz) i akademsko, produbljeno znanje zasnovano na teoretskim premisama.

a) Zaokruženi sistem akademskog obrazovanja

Oslanjajući se na predhodno iskustvo u univerzitetskom obrazovanju, studije prvog stepena predviđene za sticanje opšteg i delimično profilisanog znanja osmišljene su da traju tri ili četiri godine (180 ili 240 kredita po Bolonjskom principu). Po uspešnom savladavanju predviđenih obaveza student stiče zvanje koje u sebi ne sadrži naziv "diplomirani" što ga razlikuje od kolega koje nastave studije i sa sakupljenih još 120 odnosno 60 kredita stiču naziv npr. diplomirani inženjer – master. Akademski master predviđa detaljno profilisanje kandidata, njegovo usmeravanje u određenom naučnom polju te zaokruživanje potrebnog korpusa nastavnih jedinica koje omogućavaju uključivanje u privredne tokove na nivou potreba srednjeg višeg nivoa menadžmenta u organizacijama i institucijama. Upotrebljive povratne veze iz privrednog okruženja gotovo da su isčezle zajedno sa jenjavanjem privrednog razvoja što je dovelo do pojave osmišljavanja nastavnih programa koji nisu u uskoj vezi sa stvarnim potrebama privrede i društva. Međutim, ako univerzitate posmatramo kao institucije koje bi trebalo da budu kreatori savremenih prilaza i na takav način da utiču na privredni razvoj to donekle nije sporno i ostavlja prostor za "vizionarsko" predviđanje rastućih potreba za određenim ljudskim resursima u perspektivi. Diplomirani inženjeri po sticanju zvanja imaju priliku da se opredele za dalje usavršavanje na akademskim specijalističkim studijama ili na doktorskim studijama. Akademske specijalističke studije bi trebalo da za rezultat imaju razvoj specijalista u oblastima koje zahtevaju produbljeno poznavanje disciplina koje se ne može steći za tri godine studija već je neophodno petogodišnje

¹ Zakon o visokom obrazovanju republike Srbije, Službeni glasnik

obrazovanje. Ukoliko diplomirani inženjer – master želi usavršavanje u naučnom polju pred njim se nalaze doktorske studije. Specijalističke studije, samim nazivom usmerene ka praksi nije moguće nastaviti ka doktorskom nivou. Osmišljavanje kurseva na specijalističkim akademskim studijama mora da obiluje praktičnim primerima, studijama slučaja i zahtevima za praktičnim radom kandidata, bez posebnog uticaja naučnih metoda i doprinosa razvoju naučnog polja.

b) Nedovršeni sistem strukovnog obrazovanja

Strukovno obrazovanje, danas izrazito potrebno u privredi koja se oporavlja od poslovanja u ekstremno turbulentnim uslovima zasnovanim na orijentaciji koja se ne može smatrati tržišnom, neophodno je za brz oporavak operativnog nivoa poslovanja u preduzećima. Država koja upravlja svojim resursima na nivou kriznog menadžmenta nije u poziciji da polje nauke poslatra kao osnovno područje za usmeravanje fondova. Iz navedenog sledi da su praktično orijentisani programi obrazovanja ključni recept za izlazak iz domena kriznog vođenja sistema. Usmerivši se na profesionalno obrazovanje studenti po završetku tri godine studija (180 kredita) stiču znanje zasnovano na praksi, postojećim uslovima rada i alatima za unapređenje. Ukoliko žele da nastave obrazovanje pred njima su specijalističke studije, strukovne, koje bi trebalo da im dopune stečeno znanje sa elementima čvrsto zasnovanim u realnom okruženju. Nije u potpunosti jasna razlika između akademskih i strukovnih specijalističkih studija jer u osnovi jednih i drugih stoji i trebalo bi dominira pojam specijalističkog znanja koje se jedino praksom može steći dok termini "akademske" i "strukovne" studije predstavljaju samo bližu odrednicu za mesto gde se one odvijaju (na univerzitetu ili visokim školama) pri čemu strukovne studije mogu da budu organizovane i na univerzitetu, što nije loše u prelaznom periodu, dok se ne izvrši transformacija viših škola u visoke i dok se sve institucije i njihovi programi ne akredituju. Problem koji predstavlja predmet ovog rada predstavlja nedovršeni sistem strukovnog obrazovanja bez mogućnosti da studenti strukovno orijentisanih studija svoje obrazovanje prodube, u području sticanja alata za uspešno rešavanje praktičnih problema na praktično orijentisanim master studijama koje nisu novina u većini obrazovnih sistema evropi i svetu. Moguće je čak analizom relevantnih obrazovnih sistema utvrditi da je neprepoznatljiviji naziv diplomirani inženjer – master koji daje surogat dvaju zvanja iz dve različite društvene sredine (anglo-saksonske i germanske). Strukovne master studije postavile bi u ravnopravan položaj one koji se opredele da kontinualno, uz posao kojim se bave, usavršavaju praktične alate za rešavanje konkretnih problema sa studentima koji u rezultatu petogodišnjeg obrazovanja stiču titulu diplomiranog inženjera – mastera. Stručno usavršavanje u turbulentnom privrednom okruženju pod uticajem globalnih zakona poslovanja svakako da zahteva ozbiljan prilaz i dodatnu specijalizaciju. Prilike u razvijenim zemljama pokazuju svrsishodnost ovakvog dodatnog obrazovanja, bez sumnje, visoko vrednovanog od strane kompanija koje su u stalnoj potrazi za specijalizovanim resursima. Konkretni nedostatak ravnopravnog univerzitetskog i praktično orijentisanog obrazovanja leži u ograničenju da studenti po završetku osnovnih studija, sa ili bez radnog iskustva mogu da nastave usavršavanje na specijalističkim studijama, definisanim da mogu da budu i višegodišnje, ali bez odgovarajuće titule (strukovni master). U društvu u kome ne postoji jasna i prirodna selekcija kvalitetnih kadrova zasnovana na njihovom znanju titule predstavljaju jedini atraktivni momenat u izboru puta obrazovanja. Posmatrajući odloženi efekat smanjene atraktivnosti strukovnih studija i nedovoljnu promociju praktičnog znanja dolazi se do zaključka da put kojim se kreće obrazovni sistem u zemlji koja je daleko od vodećih naučno - istraživačkih giganta, koji mora da obezbedi potrebno znanje za rešavanje dnevnih, a ne vizionarskih problema ne konvergira ka postavljanju zdravih osnova za napredak društva.

2. ANALIZA OBRAZOVNIH SISTEMA I NIVOA OBRAZOVANJA U SVETU

MEM (Master of Engineering Management) predstavlja program profesionalnog usavršavanja na nivou master koji inženjersko znanje dopunjuje menadžerskim alatima omogućavajući uspešnom inženjeru da postane uspešan menadžer srednjeg ili višeg nivoa. Poznato je da dobar inženjer nije uvek i dobar rukovodilac iako ne retko dolazi u priliku da vodi povereni sektor u preduzeću. Nekada je razlog neuspehu u prirodi pojedinca, međutim češće je to usled nedovoljno znanja iz neinženjerskih oblasti kao što su kreiranje i koordiniranje timova, delegiranje odgovornosti, upravljanje zalihama, tokovima novca i ljudskim resursima. Potrebno

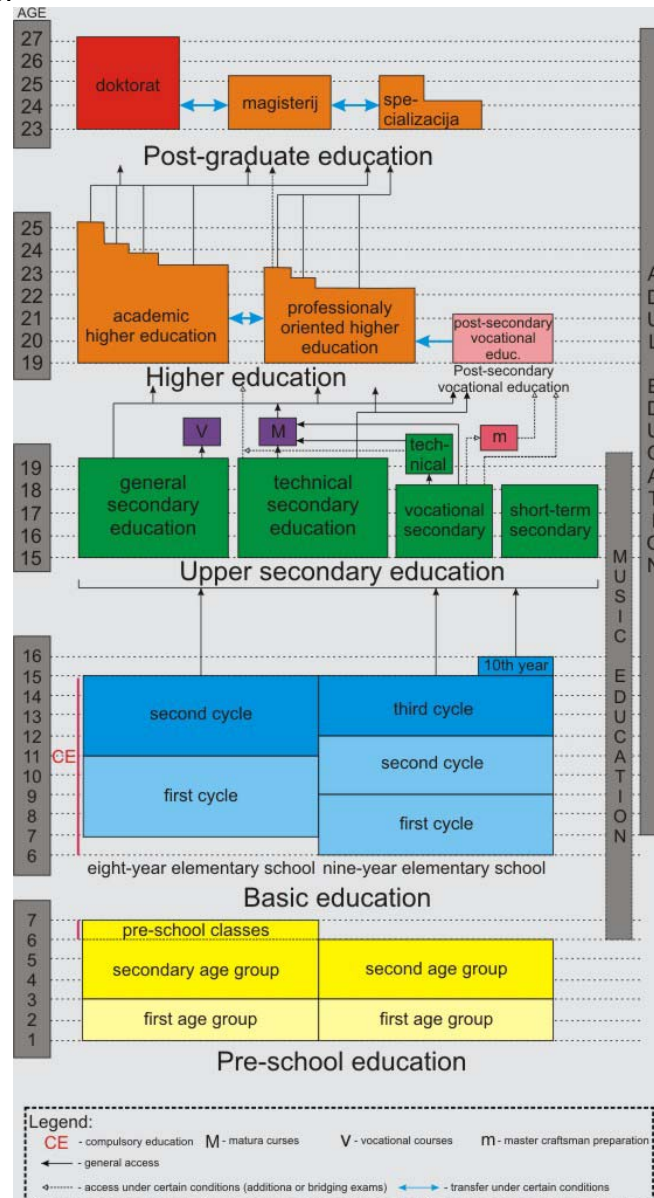
znanje nije moguće usvojiti za vreme kraće od 2 godine ukoliko se tu doda organizaciono ponašanje, upravljačko računovodstvo i ekonomija u menadžmentu.

MBA (Master of Business Administration) predstavlja najpopularniju kategoriju primenjenih master studija koja utiče na podizanje kapaciteta pojedinca najčešće u slučajevima kada (1) počinje karijeru, (2) menja pravac karijere i (3) želi da napreduje u karijeri. Studije obuhvataju korpus osnovnih (core) i specijalističkih kurseva (concentration). Ukoliko usvojimo kriterijum da je kvalitet/vrednost praktično orijentisanih studija definisana statusom i prihodima nosioca titule onda je nesumnjivi dokaz vrednosti raspoloženje kompanija da stipendiraju polaznike na programima koje izvide prestižne institucije sa liste najbolje rangiranih univerziteta čak i kada školarina po godini studija prevazilazi \$100.000.

Stručno profesionalno obrazovanje u svetu zaokruženo je studijama najvišeg nivoa gde se onima koji ne žele ostvarenje svog obrazovnog puta u naučnoj sferi, nude praktično orijentisane doktorske studije DBA (Doctor of Business Administration).

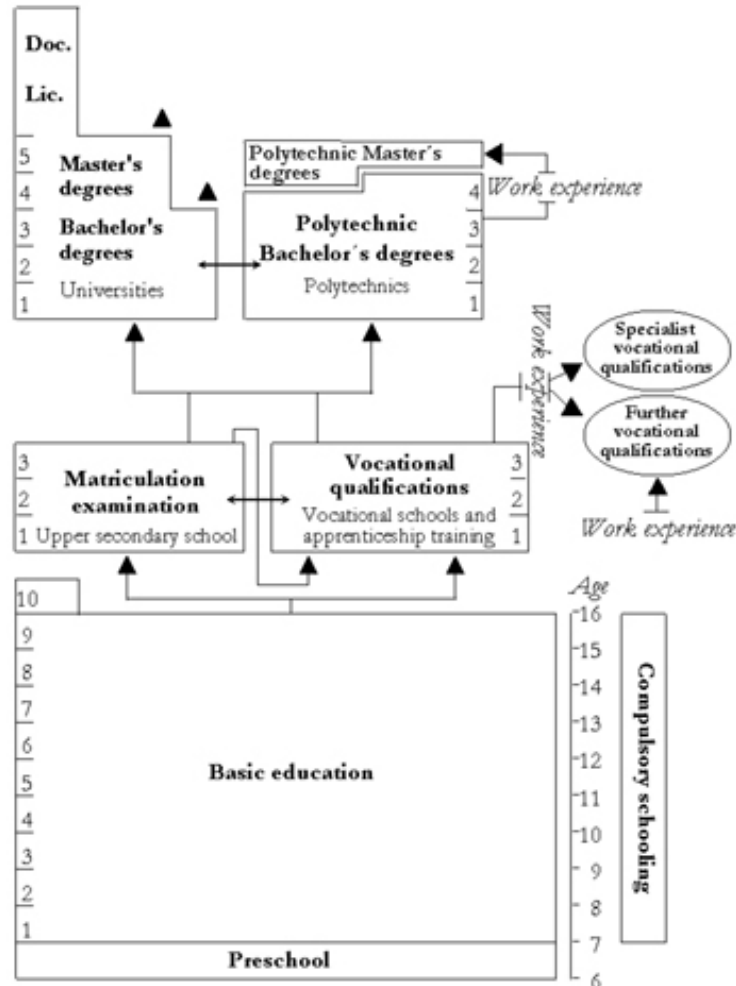
3. PRIKAZ OBRAZOVNOG SISTEMA SLOVENIJE I FINSKE

U radu su predstavljeni obrazovni sistemi Slovenije i Finske, prvi zbog generički istog porekla sa obrazovnim sistemom Srbije, a drugi kao predstavnik grupe zemalja čiji obrazovni sistem kreira trendove.

Slika 1. Obrazovni sistem Slovenije

Na slici se jasno vidi da je propulzivnost na posleddiplomskom nivou značajna te da je moguće, pod određenim uskovima čak i upisati magistarske studije nakon uspešno završenih strukovnih studija. Specijalizacija u trajanju od dve godine jasno je označena. Činjenica koja podseća na sistem obrazovanja u republici Srbiji jeste naziv dvogodišnjih specijalističkih studija koji ne podrazumeva titulu mastera.

Slika 2. Obrazovni sistem Finske

Slika pokazuje definisani stepen politehničkog master nivoa koji traje u zavisnosti od predhodnog obrazovanja kandidata i jednak je nivou akademskog mastera. Važno je uočiti i preporuku o predhodnom radnom/praktičnom iskustvu kandidata.

4. STVARNE POTREBE PRIVREDE

Stvarne potrebe privrede za određenim kategorijama znanja identifikovane kroz istraživanja centra za edukaciju i stručno obrazovanje Privredne komore Srbije zaposleni pokušavaju da nadoknade kroz sistem neformalnog obrazovanja (seminari, kursevi, radionice). Tako se mogu na osnovu posećenosti određenim programima utvrditi potrebe za odgovarajućim, efektivnim znanjem u oblasti:

- vođenja projekata sa specifičnim zahtevima, ograničenim budžetom i vremenskim rokovima,
- upravljanja ljudskim resursima,
- planiranja i analize poslovanja,
- kontinualne kontrole procesa,
- revizije poslovanja,
- komunikacije.

5. STRUKTURA PRAKTIČNO ORIJENTISANIH MASTER STUDIJA

Svetski usvojeni standardi o organizaciji praktično orijentisanih master studija jasno propisuju oblasti kojima bi nosilac titule trebalo da ovlada i koji se svrstavaju u fundamentalne kurseve na studijama uglavnom skoncentrisane na prvoj godini studija. U dato spadaju: koncepti proizvodnje, marketinga, primenjenog računovodstva, organizacije, finansiranja, kvantitativnih metoda, ljudskih resursa, interpersonalnih veština komunikacije, pravne norme i preduzetništva.

U zavisnosti od odabranog područja usavršavanja i konkretnih zahteva okruženja predmeti specijalizacije grupišu se na različite načine. Moguće je čak, ukoliko postoji konkretan zahtev kompanije da specijalizacija dobije formu specifično definisanog izlaznog sadržaja (in-company). Zbog toga se praktično orijentisane master studije uglavnom ne nostrifikuju u drugim obrazovnim sistemima već se vrši njihova validacija na osnovu renomea institucije koja ih je izvela i relevantnih akreditacija koje program nosi. Akcenat je na akreditaciji programa a ne institucije za koju se podrazumeva da je na odgovarajućem obrazovnom nivou jer poseduje licencu za rad u odgovarajućem obrazovnom sistemu.

Semester	TOPIC	Hours
①.	1. European Union and International Development Processes	30
	2. Intelligent Enterprising and Effective Management	30
	3. Marketing	30
	4. Managerial Economics	30
	5. Strategic Management	30
	Total:	150
②.	6. Financial Management	30
	7. Managerial Accounting	30
	8. European and International Economic and business Law	30
	9. Business Communications	30
	10. Human Resources Management	30
	Total:	150
③.	1. Business Intelligence Concepts	30
	2. Strategic Technology Innovations	30
	3. Knowledge Systems and Project Management	30
	4. Integrated Business Processes	30
	5. Product Development and High-Tech Marketing	30
	Total:	150
	Total MBA program:	450

Slika 3. Nastavni plan MBA studija na Fakultetu tehničkih nauka

6. PREDLOG DOPUNE ZAKONA O VISOKOM OBRAZOVANJU

Uzimajući u obzir sve dato u predhodnom elaboratu nameće se potreba da se zakonom predvidi nivo posrediplomskog obrazovanja strukovnih master studija. U cilju popularizacije praktično orijentisanih studija, preko potrebnih ekonomiji u razvoju, u okruženju koje još uvek nivo znanja prepoznaje isključivo prema tituli neophodno je identifikovanje i jednoznačno označavanje postignutog nivoa obrazovanja. Razlikujući se od akademskog nivoa jer nema dodatak koji označava diplomiranog inženjera dovoljno je zaštićena prepoznatljivost akademske titule mastera.

7. REFERENCE

- [1] Zakon o visokom obrazovanju Republike Srbije
- [2] www.nyenrhode.nl
- [3] www.europa.eu.int
- [4] www.enic-naric.net
- [5] www.opf.fi
- [6] www.nrpslo.org
- [7] www.cncp.gouv.fr
- [8] www.mbaworld.com
- [9] Visoko obrazovanje u Srbiji na putu ka Evropi – četiri godine kasnije, aaom, Beograd, 2005.